

PRVI TEMELJIT BIO- IN BIBLIOGRAF JERNEJA KOPITARJA

Minilo je 160 let od smrti enega največjih slovenskih jezikoslovcev in slavistov Jerneja Kopitarja (1780–1844). Kopitarjevo življenje in usoda njegovega znanstvenega dela dolgo nista imeli ne biografije ne bibliografije. Kopitarjev prijatelj iz zadnjih let njegovega življenja avstrijski teolog Michael Josef Fesl (1788–1863) je leta 1846 napisal kratko Kopitarjevo biografijo. Za osnovo je vzel Kopitarjev lastni življenjepis.¹ Istega leta je avstrijski filolog, zgodovinar in pravnik Gustav Thormund Legis-Glückselig (1806–1867) pod naslovom *Kopitariana* objavil dele Kopitarjevega življenjepisa s kratkim pregledom njegovih spisov.² Ni znano, zakaj ni bila posebej natisnjena Kopitarjeva biografija avtorja Glückseliga, saj ima veliko podatkov. Mogoče so bili ti vključeni v življenjepis, ki ga je šele pol stoletja pozneje objavil Vatroslav Jagić (1838–1923) v časopisu *Istočniki dlja istorii slavjanskoj filologii* (1897). Prvo obsežnejšo bibliografijo Kopitarjevih del je izdal leta 1859 njegov učenec Fran Miklošič (1813–1891).³ Knjiga je bila zamišljena kot prvi del večje izdaje. Drugi del pa ni izšel, čeprav je bil že pripravljen za tisk.

Obsežnejši Kopitarjev življenjepis v slovenskem jeziku, ki ga je sestavil slovenski jezikoslovec Ivan Navratil (1825–1896), je izšel ob stoletnici Kopitarjevega rojstva (*Kopitarjeva spomenica*, Slovenska matica, Ljubljana 1880).⁴

Na začetku 20. stoletja, šestdeset let po Kopitarjevi smrti, je v Rusiji izšla obsežna knjiga o prvih letih Kopitarjeve znanstvene dejavnosti z naslovom *Pervye gody dejatel'nosti V. Kopitarja*.⁵ Avtor te knjige je bil ruski slavist N. M. Petrovski, ki je leta 1906 objavil doslej najobsežnejšo Kopitarjevo biografijo, nekaj let pozneje pa še najobjektivnejšo bibliografijo Kopitarjevih del,⁶ ki je izšla na Poljskem v reviji *Russkij filologičeskij vestnik* (izhajala je v Varšavi od l. 1878 naprej).⁷

V svoji monografiji o Kopitarju ga omenja J. Pogačnik kot Nikolaja Petrovskega.⁸

Kdo je bil ta Rus? Njegovo polno ime je Nestor Memnonovič Petrovski (1875–1921). O njem sta pisala slovenska književna zgodovinarja Franc Grivec (1878–1963) in Joža Glonar (1885–1946).⁹ Rodil se je 13. marca 1875 v ruskem mestu Kazanu. Življenjski poklic in smer znanstvenega delovanja N. M. Petrovskega izhajata iz okolja, v katerem se je rodil in zrasel. Njegov oče Memnon Petrovič Petrovski (1833–1912) je bil znani slavist, učenec znamenitega znanstvenika Viktorja Ivanoviča Grigoroviča (1815–1876) – po njegovem odhodu na univerzo v Odeso je Memnon Petrovič Petrovski postal njegov naslednik na profesorski stolici univerze v Kazanu (univerza v Kazanu je bila ustanovljena leta 1804). Slavistiko je mladi Petrovski študiral najprej pri V. I. Grigoroviču, ki je bil ustanovitelj študija slavistike na kazanski univerzi in pristaš Kopitarjeve panonske teorije. Grigorovič je dal slavističnim študijam Petrovskega odločilni

¹ Bartholomäus Kopitar, *Selbstbiographie*, Slavische Bibliothek (Wien) 1, 1839, 1–18, in Vatroslav Jagić *Varfolomej (Ernej) Kopitar*, Istorija slavjanskoj filologii, Sankpeterburg, 1910, 185–214.

² Gustav Thormund Legis-Glückselig, *G.T. Kopitariana*, Österreichische Blätter für Literatur und Kunst 86/87, 1846, 665–669, 677–680.

³ Fran Miklošič *Barth. Kopitar's Kleinere Schriften*, Beck's Universitäts Buchhandlung, Vienna, 1857.

⁴ Ivan Navratil, *Kopitarjeva spomenica*, uredil Josip Marn, Ljubljana, Slovenska matica, 1880.

⁵ Nestor Memnonovič Petrovskij, *Pervye gody dejatel'nosti V. Kopitarja*, Kazanč, 1906.

⁶ Max Arnim, *Internationale Personal Bibliographie*, Anton Hiesermann I Bd, Stuttgart, 1952, 317.

⁷ Gl. v *Slavjanovedenie v dorevoljucionnoj Rossii*. Biobibliografičeskij slovar', Moskva, Akademija nauk SSSR, 1979, 268–9

⁸ Jože Pogačnik, *Jernej Kopitar*, Ljubljana, Partizanska knjiga, 1977, 10.

⁹ Franc Grivec, *Pervye gody dejatel'nosti V. Kopitarja*. as 1 /1, Ljubljana, 1907, 35–36, Glonar Joža, *Nestor Memnonovič Petrovskij* (nekrolog), Ljubljanski zvon 42 /4–5, 1922, 226–231, 300–6.

pečat in smer. Po končanem študiju leta 1897 je N. M. Petrovski deloval pri svojem očetu; po smrti ga je tudi nasledil na profesorski stolici. Posebno se je zanimal za literaturo in kulturno zgodovino južnih Slovanov. Kakor njegov oče je potoval po slovanskih krajih. Leta 1901 je pridobil stopnjo magistra filoloških ved z disertacijo *O sočinenijah Petra Gektoroviča* (Kazan 1903: 1487–1527).¹⁰

Od leta 1900 se je N. M. Petrovski dvakrat mudil v Sloveniji. Leta 1911 je izdal razpravo *Kopitar i »Institutiones linguae dialecti veteris« Dobrovskego*, ki je izšla v Sankt Peterburgu. N. M. Petrovski je postal dopisni član Ruske akademije znanosti leta 1917.

Petrovski je bil eden najboljših mlajših ruskih slavistov, za tisti čas solidno izobražen, zelo marljiv in temeljit. Imel je izostren umetniški okus, oster kritičen pogled in solidno znanstveno metodo. Bolj kot druge slaviste ga je zanimalo gibanje kulturnih sil med slovanstvom v preteklosti. Pri Kopitarju ga niso toliko zanimali znanstveni rezultati njegovega raziskovanja slovanske preteklosti kot dejstvo, da je Kopitar z njimi ustvarjal zanesljive temelje za slovanski preporod. Okvir svojega dela je Petrovski raztegnil široko, k temu ga je usposobila njegova odlična izobraženost, podrobno znanje in izjemna sposobnost, s katero je znal gradivo oživljati in prodreti v njegovo bistvo.

V delu *Slovenica*, ki je izšlo v *Žurnalu Ministerstva narodnega prosvetščeniya (ŽMNP)* leta 1906, je obširno poročilo o slovenskih publikacijah takratne dobe. V njem je N. M. Petrovski podal dokaj izčrpen pregled knjig in razprav o slovenskem jeziku in slovstvu.

Delo Petrovskega *Prva leta v dejavnosti B. Kopitarja* je biografska knjiga o Kopitarju, v kateri je najbolj popolno doslej predstavljena osebnost velikega znanstvenika. N. M. Petrovski je bil eden najpomembnejših in najobjektivnejših raziskovalcev dejavnosti Jerneja Kopitarja.¹¹

Petrovski je opazil, da se Kopitarjevo življenje lahko loči na dve dobi – v prvi je Kopitar učen publicist in popularizator slovanstva v vseh njegovih pojavih, v drugi pa je strog znanstvenik. Mejo med obema dobama predstavlja konec l. 1817 in začetek l. 1818. Takrat je začela izhajati dunajska revija *Jahrbücher der Literatur*, iz katere je skušal Kopitar narediti osrednje slavistično glasilo.

Omenjena biografska knjiga Petrovskega obsega samo prvo obdobje in vsebuje pet obširnih poglavij: Življenjepisni podatki (1–83), Kopitarjeva slovnica (84–236), Publicistično delovanje pred izhajanjem *Jahrbücher der Literatur* (237–494), Kopitarjevo razmerje do srbohrvaške literature (495–734) in Pomen prvih let literaturno-znanstvenega Kopitarjeva delovanja (735–751).

Leta 1912 je izšla še ena monografija, ki se nanaša na bibliografijo Kopitarjevih del – to je bila podrobna in kritična bibliografija Kopitarjevih spisov, s katero je N. M. Petrovski izredno olajšal delo bodočemu bibliografu. Omenjena bibliografija obsega 192 bibliografskih enot.¹² N. M. Petrovski v predgovoru svoje knjige pravi, da je imel veliko težav pri sestavljanju bibliografije Kopitarjevih spisov, ker so bili podpisani s različnimi inicialekami, pogosto pa sploh ni bilo podatkov o avtorju.

N. M. Petrovski je odkril številne pomanjkljivosti, ki jih je Miklošič naredil v svoji bibliografiji Kopitarjevih del – ni bilo popolnih bibliografskih podatkov oz. niso bili kronološko urejeni – in uporabljal je različne kratice.

¹⁰ Nestor Memnonovič Petrovskij, *O sočinenijah Petra Gektoroviča* (1487–1527), Archiv für slavische Philologie 24/1–2, 1902, 276–9.

¹¹ Iskra Vasilčevna urkina, *Jernej Kopitar i Rossija*, Kopitarjev zbornik *Jernej Kopitar in njegova doba*, Ljubljana, Filozofska fakulteta, 1996, 389–403.

¹² Nestor Memnonovič Petrovskij, *Bibliografeski spisok trudov V. Kopitarja*, Russkij filologičeskij vestnik 65 / 1, 2, 1911, 186–197; 145–176, 382–399, 66 / 1, in *Bibliografičeskij spisok trudov V. Kopitarja*, Tipografija varšavskega učebnega okruha, Varšava, 1912.

Prva svetovna vojna je nasilno pretrgala ruske stike z ostalim slovanskim svetom. To se je opazilo tudi na delu Petrovskega, ki je takrat napisal bio- in bibliografijo svojega učitelja Grigoroviča.¹³ V predgovoru svoje knjige o prvih letih Kopitarjeve dejavnosti je Petrovski obljubil, da bo to delo nadaljeval. Drugi del, ki bi obsegal Kopitarjevo življenje od 1818 do 1844 in ki bi moral biti obsežnejši kot prvi, ni izšel. Petrovski svojega dela ni več dočakal. Prišel je nenaden konec – z njim je odšel eden od najboljših ruskih znanstvenikov, eden tistih, ki so med Rusi skušali ustvarjati nove osnove slovanskih študij, ki naj bi temeljile na resničnem poznavanju slovanskih narodov.

Da bi se seznanili z idejnim svetom prvega slovenskega znanstvenega jezikoslovca, so le nekaj let po smrti N. M. Petrovskega številni Rusi, Ukrajinci in drugi znanstveniki obiskali ljubljansko Licejsko knjižnico (od l. 1945 Narodna in univerzitetna knjižnica). Tudi danes, 160 let po Kopitarjevi smrti, znanstveno zanimanje za raziskovanje Kopitarjevega delovanja še ni usahnilo. O Kopitarju in njegovem delu še ni izrečena zadnja beseda – veliko del iz njegovega opusa še čaka primerne predstavitve in razlage.

Pavle Jović
Narodna knjižnica v Beogradu

¹³ Nestor Memnonovič Petrovskij, *Bibliografičeskij spisok pečatnyh trudov V. I. Grigoroviča*, Sanktpe-terburg, 1914.